

Българо-чешките дипломатически отношения от 1918 г. до днес

Началото на българо-чехословашките дипломатически отношения е поставено малко след възникването на Чехословакия след края на Първата световна война.

През октомври 1918 г. чехословашките земяци в България създават Чехословашки национален съвет, който се превръща в първия мост между двете държави. Бързо възниква и необходимостта от делегиране на представители, които, като начало, да регулират търговските взаимоотношения. На 4.02.1919 г. президентът Т. Г. Масарик натоварва с функциите на „специален делегат на правителството на Чехословашката република при българското правителство“ служилния до тогава като австро-унгарски военен аташе в София Рудолф Кинцл-Изерски. На 3.08.1920 г. между двете държави е подписан търговски договор, който е високо оценен от двете правителства. На 25.09.1920 г. министърът на външните работи на Чехословакия, Едуард Бенеш, телеграфира на Рудолф Кинцл-Изерски, че в София се основава Посолство, чието ръководство му е поверено в качеството на chargé-d'affaires. На 30.09.1920 г. Рудолф Кинцл-Изерски информира министър-председателя Александър Стамболийски за създаването на Посолството и му връчва акредитивните си писма. Аудиенцията му при цар Борис III. е на 5.10.1920 г.

България назначава Стефан Баламезов за свой първи представител при чехословашкото правителство с функции на charge d'affaires от 12.10.1920 г.

Българо-чехословашките дипломатически отношения между двете световни войни са белязани от усилията на България за промяна на установе-

ните след Първата световна война държавни граници. Отделни български интелектуалци се обръщат към чехословашкия президент Т. Г. Масарик с молба за съдействие и застъпничество пред страните от Антантата. Чехословашкото правителство, самото то поставено пред решаването на малцинствени въпроси, няма интерес да повдига малцинствения проблем на международно ниво. То не се отзовава и дори съветва България да подпише Балканският пакт.

Отношенията между София и Прага продължават да зависят от териториалните претенции на България и по време на правителствата на Александър Цанков и Кимон Георгиев. Опитите за подобряване на отношенията с Белград се отразяват положително и върху отношенията с Прага, които от самото начало са, в общи линии, коректни.

Между двете войни Чехословакия предоставя убежище на различни групи български политически емигранти. Така например след абдикацията си през 1918 г., цар Фердинанд I. живее първо в Германия, но след това се преселва в семейните си владения в днешна Словакия – замъка „Свети Антон“ край Банска Стявница, където чехословашкото правителство му предоставя убежище при условие, че няма да се ангажира политически.

Деликатен проблем от гледна точка на дипломатическите отношения е подкрепата, която чехословашкото правителство предоставя на българската емиграция от средите на Българския земеделски народен съюз (БЗНС) след преврата на Александър Цан-

ков. Официално, финансовата подкрепа е осигурена от чехословашката Земеделска партия със знанието на министър-председателя Антонин Швехла. Представителите на БЗНС създават в Чехословакия задгранична централа на партията си и развиват

14.03.1930 г., Едуард Бенеш и Борис Вазов подписват договор за приятелство, ненападение и сътрудничество между Чехословакия и Царство България

активна дейност срещу правителството на Александър Цанков.

В известна степен чехословакото правителство подкрепя и комунистическата емиграция, която пристига заедно със земеделците. През 20-те години в Прага активно действат и представителите на Вътрешната македонска революционна организация (ВМРО), които издават брошурата „Изменници на македонското дело“. На 26.08.1923 г. македонският терорист Йордан Ципонков извършва атентат срещу бившия посланик на България в Чехословакия Райко Даскалов, който след падането на правителството на Александър Стамболийски получава в Чехословакия политически азил.

На 30 септември 1938 г. е подписано Мюнхенското споразумение, което откъсва Судетската област от Чехословакия и я предава на Германия. Българското правителство признава, както споразумението, така и разделенето на Чехословакия през март 1939 г. Негативната реакция на българската общественост, която се проявява под формата на масови противонемски и прочехословашки демонстрации, остава без отклик.

БЪЛГАРО-ЧЕШКИТЕ И БЪЛГАРО-СЛОВАШКИТЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ПО ВРЕМЕ НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Дипломатическите отношения между България и Чехословакия са официално прекъснати на 15 март 1939 г. Чехословакият посланик в София Прокоп Макса предава Посолството на Немското посолство. Българското посолство в Прага, ръководено от Никола Балабанов, е превърнато в консулство.

Българското правителство не поддържа връзки с правителството на Едуард Бенеш в Лондон, което на 16.12.1941 г. формално обявява война на всички държави, които са в състояние на война със Съветския съюз и Съюзническите сили. С това двете държави се оказват във формално състояние на война.

На 5.08.1939 г. България признава самостоятелността на Словакия и изяснява готовност да установи дипломатически отношения. Официално двете страни са съюзници, тъй като воюват на страната на държавите от „Оста“.

БЪЛГАРО-ЧЕХОСЛОВАШКИТЕ ОТНОШЕНИЯ ПРЕЗ 1945 – 1989 Г.

Двете правителства обновяват дипломатическите си отношения на 10.10.1945 г. Едновременно с това е подписан и протокол за размяна на стоки. Специфично в отношенията е, че България осигурява на Чехословакия работна сила, от която страната изпитва осезателна необходимост след изселването на немското население след края на войната. Това е времето, през което на територията на Чехословакия се оформят всеизвестните колонии на „българските градинари“, а заедно с тях и обществата на работници и студенти и се сключват множество смесени бракове.

За пръв посланик на България в Чехословакия след Втората световна война, на 7.02.1946 г., е назначен Стефан Симов. Дейността на Чехословакото посолство в София е обновена на 23.04.1946 г. За първи следвоенен чехословашки посланик е назначен Франтишек Кубка.

На 10.02.1947 г. в Париж е подписан официален мирен договор между Съюзническите сили и България, който е подписан и от Чехословакия. Договорът официално приключва все още съществуващото формално състояние на война между Чехословакия и България и отваря път към сътрудничество.

Подписването на официалния българо-чехословашки договор за сътрудничество се извършва на 23.04.1948 г. Свързано е с посещението на министър-председателя на България Георги Димитров в Прага. Заедно с него двете

8.1925 г., Димитър Михалчев
преди официалното връчване на акредитивните си писма

5.10.1932 г., Борис Вазов
преди официалното връчване на акредитивните си писма

държави сключват и търговски договор, на базата на който Чехословакия доставя на България машини в замяна на земеделска продукция.

Двете държави стават членове на Съвета за икономическа взаимопомощ (8.01.1949 г.) и на Варшавския договор (14.05.1955).

Приоритет в отношенията между тях през този период са търговските връзки. Тяхна особеност е неколкостепенният набор на български земеделски работници въз основа на междуправителствени договори. Първият такъв е подписан в София

на 16.09.1946 г. Според него България се задължава да изпрати на работа в Чехословакия общо 6000 работници в рамките на една година. На 4.04.1948 г. е подписан анекс за допълнителен набор и общият брой на работниците скача на 11 000. С времето българските работници започват да напускат определените им места и да търсят по-добра реализация другаде. Някои от тях продължават обучението си в чехословашките средни и висши учебни заведения. В по-късните години България прави опити да ги върне в страната, но успява само частично. Много от тях остават в Чехословакия, където вече са създали семейства. Следващият договор за набор на работници е подписан на 15.05.1957 г. В Чехословакия пристигат общо 4790 българи,

повечето от които строителни и земеделски работници. Договорът, който първоначално трябвало да трае четири години, бил неколкостепенно подновяван и през 1964 г. е продължен за неопределено време. През 1967 г. България анулира договора.

Рязко влошаване на българо-чехословашките отношения настъпва във връзка с либералистичното движение в Чехословакия през 1968 г. Българската държава, като член на Варшавския договор, участва в окупацията на Чехословакия през август 1968 г. Дипломатическите отношения са „канализирани“ през лятото на 1969 г., по време на посещението на министър-председателя Густав Хусак в България.

Отношенията между двете държави през целия период са характеризирани от външните министерства на двете като безпроблемни.

21.12.1926, страница от документ, подписан от цар Борис III., упълномощаващ Борис Михалчев да подпише договор за сътрудничество с Чехословакия

13.

dlužníkem dána dostatečná jistota za své uspokojení nároků z
exekučního titulu.

Článek 26.
Exekuce zajišťovací.

Soud příslušný k povolení exekuce může na návrh podaný
předepsaným způsobem povolit podle předpisů platných v dožádaném
státě exekuci k zajištění již dříve, než exekuční tituly uvedené v
článku 22 nabyly právní moci, nebo než uplynula lhůta určená k
plnění.

Článek 27.
Opatření prozatímní / zajišťovací /.

K návrhu ohrožené strany budou povolena opatření prozatímní
/ zajišťovací opatření / již za sporu i tehdy, když k rozhodnutí sporu
ještě příslušným soud druhého státu.

H l a v a d e v á t á .

Ustanovení konečná.

Článek 28.

/1/ Tato úmluva, sepsaná jazykem československým a bulharským,
jejíž obě znění jsou stejně původní, bude ratifikována a ratifi-
kační listiny budou co nejdříve v Praze vyměněny.

/2/ Nabude účinnosti měsíc po vyměně ratifikačních listin a
zůstane v platnosti, pokud jedna ze smluvních stran neoznámí straně
druhé šest měsíců předem svůj úmysl, aby úmluva pozbyla působnosti.

Tomu na svědomí zmocněnci úmluvu podepsali a opatřili svými
pečetěmi.

Dáno v dvojím vyhotovení v Sofii dne . . . 15 . . . května
roku tisícého devítistého dvaosmdesátého.

Boris III. *Bohumil Hrabě* *Antonín*

ОТНОШЕНИЯ С ЧЕХОСЛОВАКИЯ / ЧЕХИЯ СЛЕД 1989 Г.

След края на режима добрите взаимни дипломатически отношения са заявени и от новите правителства. Първата среща на ниво президенти осъществява българският президент Желю Желев, който на 4.02.1991 г. пристига на официално двудневно посещение. Вацлав Хавел посещава България на 6.04.1992 г.

На 23.12.1992 г. България признава създаването на Чешката република и установява с нея дипломатически отношения на равнище посолства, считано от 1.01.1993 г.

В настоящия момент между България и Чехия няма спорни въпроси. И двете държави са членове на НАТО и Европейската общност, което осигурява здрава основа за тяхното понататъшно много добро развитие. Правителствата окачествяват взаимните отношения като отлични в политическо, икономическо и културно измерение и като пример за истинско партньорство. ■

Материалът е подготвен от редакцията на списанието на база на материала „Česko-bulharské vztahy“, съставен от авторски колектив: проф. Ян Рихлик, Владимир Пенчев, Мирослав Коуба.

РЪКОВОДИТЕЛИ НА ПРЕДСТАВИТЕЛСТВОТА* НА БЪЛГАРИЯ В ЧЕХОСЛОВАКИЯ / ЧЕХИЯ

Стефан Баламезов	chargé d'affaires	12. 10. 1920
Спас Дупаринов	chargé d'affaires	11. 04. 1922
Райко Даскалов	пълномощен министър	23. 05. 1923
Димитър Михалчев	chargé d'affaires	5. 07. 1923
Димитър Михалчев	пълномощен министър	6. 02. 1924
Борис Вазов	пълномощен министър	16. 12. 1927
Панчо Данев	пълномощен министър	29. 09. 1932
Дечко Караджов	пълномощен министър	30. 04. 1935
Иван Попов	пълномощен министър	24. 04. 1936
Петър Нейков	пълномощен министър	20. 02. 1937
Никола Балабанов	пълномощен министър	28. 04. 1938
Стефан Симов	пълномощен министър	7. 02. 1946
Ненчо Николаев	посланик	28. 07. 1948
Димитър Ганев	посланик	24. 10. 1952
Милко Тарабанов	посланик	17. 03. 1954
Стоян Караджов	посланик	19. 06. 1956
Геро Грозев	посланик	5. 03. 1960
Стойко Неделчев	посланик	26. 09. 1963
Владимир Иванов	посланик	23. 04. 1969
Атанас Димитров	посланик	15. 11. 1971
Георги Владиков	посланик	8. 07. 1976
Христо Шанов	посланик	17. 08. 1977
Живко Попов	посланик	16. 10. 1979
Петър Данаилов	посланик	29. 12. 1981
Христо Петков	посланик	5. 11. 1986
Тончо Чакъров	посланик	16. 03. 1988
Боян Ничев	посланик	1991
Огнян Гърков	посланик	1996
Мартин Томов	посланик	1999
Здравко Попов	посланик	30. 05. 2006

РЪКОВОДИТЕЛИ НА ПРЕДСТАВИТЕЛСТВОТА* НА ЧЕХОСЛОВАКИЯ / ЧЕХИЯ В БЪЛГАРИЯ

Рудолф Кинцл-Изерски	специален делегат	4. 02. 1919
Рудолф Кинцл-Изерски	пълномощен министър	27. 09. 1920
Бохдан Павлу	пълномощен министър	29. 07. 1922
Вацлав Рейхолец	пълномощен министър	16. 11. 1928
Прокоп Макса	пълномощен министър	17. 03. 1931
Франтишек Кубка	пълномощен министър	27. 04. 1946
Ладислав Шимович	посланик	16. 10. 1948
Карел Хануш	посланик	29. 12. 1951
Франтишек Пишек	посланик	25. 08. 1955
Индържих Гриша-Спурни	посланик	22. 01. 1958
Индържих Весели	посланик	17. 01. 1962
Йозеф Халупа	посланик	29. 08. 1962
Павол Мейлинг	посланик	7. 06. 1968
Вацлав Давид	посланик	11. 02. 1969
Михал Худик	посланик	12. 10. 1971
Бохуслав Вечержа	посланик	28. 12. 1976
Ярослав Хейна	посланик	7. 03. 1978
Вацлав Яноушек	посланик	14. 10. 1985
Франтишек Барбирек	посланик	12. 09. 1990
	отстранен от длъжност	5. 3. 1992
Петър Поспихал	посланик	1993
Ондржей Хавлин	посланик	1998
Петър Докладак	посланик	2001
Мартин Клепетко	посланик	2006

* През годините, дипломатическите представителства на двете страни имат различен статут. Преди и по време на Втората световна война, представителства на ниво „посолство“ са имали само големите и традиционни държави, докато страни като Чехословакия и България са имали легации. Посолството, като обичайна форма, обозначаваща коректни дипломатически отношения, се налага след Втората световна война. ■

НАГРАДА ЗА БИВШИЯ ПОСЛАНИК В ЧЕХИЯ ЗДРАВКО ПОПОВ

На тържествена церемония в МВНР на 10 септември 2010 г. българският посланик Здравко Попов, в присъствието на чешкия посланик в България Мартин Клепетко, бе удостоен с най-високото отличие на Православната църква в Чехия – златен медал „Св. св. Кирил и Методий“.

То му бе връчено лично от Негово блаженство Кришоф, митрополит на Православната църква на Чешките земи и Словакия. Медалът бе присъден за издигането на качеството на диалога между чешката и българската православни църкви, както и за задълбочаването и развитието на духовните отношения между двата народа. В обръщението на митрополит Кришоф бе изтъкната ролята на посланик Здравко Попов за това, че по време на мандата си в Прага е „вдъхнал живот на българо-чешките културни и духовни традиции и е дал тласък за по-нататъшното им развитие“.

В този смисъл е значението на издигнатия паметник през 2009 г. на Светите братя Кирил и Методий в Микулчице,

Южна Моравия, превърнал се вече в свято поклонническо място не само за българите, но и за всички православните християни от Европа.

Посланик Здравко Попов сподели, че приема даденото му високо отличие като признание за доброто сътрудничество между българското посолство и чешката православна църква, както и като своеобразен символичен жест по случай 90-та годишнина от установяването на дипломатическите отношения между България и Чехия.

